

Aanvullend onderzoek vleermuizen Kanaalpark, Rosmalen

Toetsing aan de Flora- en faunawet

V. de Jong MSc

In opdracht van: Gemeente 's Hertogenbosch

Datum: 28 oktober 2014

Colofon

© 2013 Natuurbalans - Limes Divergens BV / Gemeente Weesp

Tekst en samenstelling: V. de Jong MSc
Projectleiding: V. de Jong MSc
Eindverantwoordelijk: Drs. G. Hoogerwerf
Projectnummer: 14-078

In opdracht van: Gemeente 's Hertogenbosch

Foto's omslag:

Wijze van citeren: V. de Jong, 2014. Aanvullend onderzoek vleermuizen Kanaalpark, Rosmalen. Toetsing aan de Flora- en faunawet. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Natuurbalans-Limes Divergens BV noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Natuurbalans-Limes Divergens BV is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Natuurbalans-Limes Divergens BV. De opdrachtgever vrijwaart Natuurbalans-Limes Divergens BV voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Natuurbalans-Limes Divergens BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging.

INHOUD

1	INLEIDING.....	5
2	ONDERZOEKSMETHODE.....	7
2.1.1	Aanvullend onderzoek vleermuizen	7
2.2	Toetsing aan de Flora- en faunawet.....	8
3	BESCHERMDE NATUURWAARDEN EN TOETSING FLORA- EN FAUNAWET	9
3.1	Vleermuizen	9
3.2	Aanvullende waarnemingen	10
4	CONCLUSIES	11
4.1	Consequenties Flora- en faunawet	11
4.2	Mitigerende maatregelen	11
5	BRONNEN	13
BIJLAGE 1	INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET	15
BIJLAGE 2	BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET	21

1 INLEIDING

Achtergrond

De gemeente 's Hertogenbosch en Rijkswaterstaat zijn voornemens een woning met bijbehorende stallen en schuren te slopen en deze elders op hetzelfde perceel opnieuw op te bouwen. Aanleiding voor de sloop is de realisatie van een weg in combinatie met een fietspad over de omlegging van de Zuid Willemsvaart. De huidige plaats van de woning ligt te dicht binnen de invloedssfeer van de nieuwe wegen.

Aanleiding

In 2013 is door Natuurbalans – Limes Divergens een quickscan uitgevoerd. Hieruit kwam naar voren dat voor alle soortgroepen, behalve vogels en vleermuizen, mitigerende maatregelen niet noodzakelijk werden geacht en een ontheffing niet aan de orde was. Voor gedetailleerde informatie met betrekking tot de overige soortgroepen wordt verwezen naar de betreffende quickscan 'Beschermd natuurs Kanaalpark, Rosmalen. Toetsing aan de Flora- en faunawet' (De Jong, 2013).

Met betrekking tot vogels en vleermuizen werden de volgende zaken geconcludeerd;

Broedvogels

Om negatieve effecten ten aanzien van broedvogels (alle broedvogels waaronder boerenwaluw) te voorkomen, dienen de werkzaamheden uitgevoerd te worden **buiten het broedseizoen** van de aanwezige soorten.

Het broedseizoen valt voor de meeste soorten in de periode van half maart tot half juli. Voor het broedseizoen wordt echter geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet; van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Daarnaast treedt schade op aan een verblijfplaats van de steenuil door het slopen van de schuren. Door twee alternatieve verblijf-/rustplaatsen in de vorm van nestkasten op het perceel op geschikte plekken op te hangen, blijft de functionaliteit van het leefgebied intact. De nieuwe nestkasten dienen minimaal drie maanden, maar bij voorkeur langer, voorafgaand aan de sloop opgehangen te zijn. Aangezien de sloop buiten het broedseizoen dient te geschieden, kunnen de kasten het beste opgehangen worden in de periode september tot en met november.

Vleermuizen

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen conform het vleermuisprotocol wordt noodzakelijk geacht op basis van de quickscan (de Jong 2013). In de woning zijn namelijk voldoende spleten en kieren aanwezig die als verblijfplaats voor vleermuizen kunnen dienen. Alle vleermuissoorten zijn in Nederland beschermd en opgenomen in de Europese Habitatrichtlijn

Doelstelling

De gemeente 's Hertogenbosch heeft Natuurbalans- Limes Divergens verzocht het aanvullend onderzoek naar vleermuizen uit te voeren. Aanvullend onderzoek naar vogels wordt niet verder noodzakelijk geacht mits de bovengenoemde mitigerende maatregelen worden uitgevoerd.

De volgende vragen liggen ten grondslag aan het vleermuisonderzoek:

-
1. Wat zijn eventuele negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen?
 2. Op welke wijze kunnen eventuele negatieve effecten worden beperkt of voorkomen?
 3. Is een ontheffing op de Flora- en faunawet noodzakelijk en welke voorwaarden dienen aanvullend te worden gesteld?

2 ONDERZOEKSMETHODE

2.1.1 Aanvullend onderzoek vleermuizen

In het zomerseizoen verlaten vleermuizen kort na zonsondergang hun verblijfplaatsen om te gaan jagen. Vlak voor zonsopkomst keren ze weer terug. Hierbij zijn drie typen terreingebruik te onderscheiden, te weten verblijfplaats, vliegroute en foerageergebied. Daarnaast maken de dieren gebruik van winterverblijven.

Het veldonderzoek t.a.v. vleermuizen heeft plaatsgevonden conform het destijds geldende vleermuisprotocol (versie 2013) dat is vastgesteld door de brancheorganisatie Netwerk Groene Bureaus (NGB), Zoogdiervereniging, Gegevensautoriteit Natuur (GaN) en Dienst Landelijk Gebied (DLG). Het protocol is de standaard voor onderzoek naar soorten, aantallen en gebiedsfuncties van vleermuizen. Het beschrijft welk onderzoek nodig is om de kans op aanwezigheid van vleermuizen vast te stellen. Het Netwerk Groene Bureaus verplicht zijn leden tot gebruik van het protocol.

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van batdetectors (type Pettersson D240x en batlogger). Hiermee kunnen de hoogfrequente geluiden die vleermuizen uitzenden (echolocatie), omgezet worden in voor mensen hoorbaar geluid. Deze geluiden zijn soortspecifiek. Sommige soorten zijn overigens moeilijk aan het geluid te herkennen. Hiervan worden geluidopnames gemaakt die met behulp van software (BatSound en Batexplorer) nader geanalyseerd kunnen worden.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen verblijven overdag in vaste verblijfplaatsen (zomer- en kraamverblijfplaatsen en paarplaatsen). Het type verblijfplaats is afhankelijk van de soort en bestaat doorgaans uit holten in (oude) bomen of gebouwen (zolders, spouwmuren).

Tijdens het veldonderzoek is specifiek naar verblijfplaatsen gezocht, aangezien op basis van de quickscan (De Jong, 2013) is geconcludeerd dat de woning potentieel als verblijfplaats kan worden gebruikt. De beste tijd daarvoor is kort voor zonsopkomst. Dan vliegen de vleermuizen naar hun verblijfplaatsen en zwermen vaak voor de invliegopening. De invliegperiode is relatief kort. Sommige vleermuissoorten hebben zogenaamde paarverblijven. In deze paarverblijven proberen de territoriale mannetjes vrouwtjes te lokken. In deze paarverblijven vindt de voortplanting plaats. Voor een aantal soorten valt deze periode in het najaar.

Het onderzoek naar (kraam)verblijfplaatsen en zomerverblijfplaatsen heeft plaatsgevonden op:

- 12 juni 2014
- 29 juni 2014

Het onderzoek naar paarverblijfplaatsen heeft plaatsgevonden op:

- 5 september 2014
- 29 september 2014

Onderzoek naar essentieel foerageergebied en vliegroutes is niet uitgevoerd. Foerageergebieden of vliegroutes zijn niet in het geding, aangezien er geen bomen of lijnvormige elementen verloren gaan.

2.2 TOETSING AAN DE FLORA- EN FAUNAWET

Voor uitvoering van ruimtelijke ingrepen op een locatie met beschermde soorten worden twee mogelijkheden geboden:

1. Mitigerende maatregelen
2. Ontheffingsaanvraag

1. Mitigerende maatregelen

Voorkom overtreding van de Ffw door uitvoering van mitigerende maatregelen. **Van belang is dat de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen gewaarborgd blijft.**

Om zeker te zijn dat de voorgenomen maatregelen voldoende zijn, kunnen deze ter controle worden voorgelegd aan Dienst Regelingen (DR). Indien DR akkoord gaat, ontvangt u een besluit waarin staat dat u geen ontheffing nodig heeft, omdat de voorgestelde maatregelen zijn goedgekeurd. Met deze beschikking kan worden aangetoond dat men zich houdt aan de Ffw, bijvoorbeeld als iemand bezwaar maakt.

2. Ontheffingsaanvraag

Kan behoud van de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde soorten niet worden gegarandeerd, dan is een reguliere ontheffingsaanvraag nodig. Bij de beoordeling daarvan worden de volgende vragen gesteld:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden?
- Is er een wettelijk belang? (alleen Tabel 3-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (Tabel 3-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Indien compenserende maatregelen getroffen moeten worden, houdt dat per definitie in dat de functionaliteit niet behouden kan blijven en dat er dus ontheffing aangevraagd moet worden.

3 BESCHERMDE NATUURWAARDEN EN TOETSING FLORA- EN FAUNAWET

3.1 VLEERMUIZEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

In totaal zijn drie vleermuissoorten aangetroffen rondom de woning:

- gewone dwergvleermuis;
- watervleermuis;
- rosse vleermuis.

Gewone dwergvleermuis is verreweg de meest aangetroffen soort en foerageert regelmatig op de binnenplaats en in de directe omgeving van de woning. In totaal gaat het om twee tot vijf dieren per onderzoeksrondte. Daarnaast zijn meerdere (ongeveer 5 exemplaren per onderzoeksrondte) voorbij vliegende dieren waargenomen die zich bewegen langs het fietspad tussen Empel en Rosmalen.

Watervleermuis is slechts eenmaal waargenomen. De soort is voorbijvliegend waargenomen op circa vijftig meter afstand van de woning.

Rosse vleermuis is niet foeragerend rondom de woning waargenomen. De waarnemingen betreffen een vijftal hoog overvliegende dieren gedurende de zomerrondes.

Verblijfplaatsen

Ondanks de aanwezigheid van potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen in de woning, zijn deze niet aangetroffen.

Winterverblijfplaatsen, behalve in kelders en bunkers, zijn niet betrouwbaar te onderzoeken omdat de dieren zich dan ophouden op onbereikbare plaatsen. Het is daarom op voorhand niet volledig uit te sluiten dat er winterverblijfplaatsen aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de spouwmuur. De kans op verblijfplaatsen wordt op basis van expert judgement echter wel als zeer klein ingeschat. Er zijn namelijk geen paarverblijfplaatsen aangetroffen. Vaak overwinteren dieren op dezelfde locaties waar zij ook paren. Daarnaast zijn er weinig geschikte en duidelijke toegangsgaten tot de spouwmuur in de woning aanwezig.

Negatieve effecten van de voorgenomen ingreep

Negatieve effecten op paarplaatsen en zomer- en kraamverblijfplaatsen zijn niet te verwachten. Mogelijk treden er wel negatieve effecten op aan winterverblijfplaatsen van vleermuizen, maar de kans hierop wordt als zeer klein ingeschat.

Voorkómen van negatieve effecten

Door de woning vleermuisvriendelijk te slopen zijn negatieve effecten ten aanzien van winterverblijven te voorkomen. Bij vleermuisvriendelijk slopen dient aan de volgende voorwaarden te worden voldaan:

- Werkzaamheden aan de woning dienen buiten de kwetsbare periode van vleermuizen (dit geval winterrust) te worden uitgevoerd; buiten de periode 1 november – 1 april.
- Van de hierboven genoemde periode kan worden afgeweken, afhankelijk van de lokale klimatologische en meteorologische omstandigheden. Voorafgaand aan de werkzaamheden dient in overleg met een ecooloog met kennis op het gebied van vleermuizen bepaald te worden of er met de werkzaamheden begonnen kan worden.

-
- Voorafgaand aan de eigenlijke werkzaamheden moeten verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt worden zodat ze tijdens de werkzaamheden niet meer in gebruik zullen zijn. De basis van het ongeschikt maken is het verstoren van het microklimaat in de verblijfplaats door het creëren van tocht. Dit kan worden gerealiseerd door gaten van voldoende omvang te creëren onderin de spouwmuur, door daklijsten of een aantal dakpannen te verwijderen of door openingen te creëren in gevelbetimmering.
 - De woning dient gefaseerd gesloopt te worden. Indien er gedurende de sloop toch vleermuizen worden aangetroffen, dient de sloop direct stilgelegd te worden en dient contact opgenomen te worden met een ecooloog met kennis op het gebied van vleermuizen.

Elders op het perceel wordt een nieuwe woning gerealiseerd. Door de woning te bouwen met toegankelijke spouwmuren ontstaan in de nieuwe woning kansen voor vleermuizen (zowel winter- als zomerverblijfplaats). Overigens zijn er in een straal van enkele honderden meters voldoende alternatieven voor vleermuizen voorhanden die kunnen dienen als winter- en/of zomerverblijfplaats.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Schade aan vliegroutes, essentieel foerageergebied en verblijfplaatsen (zomer- en kraamverblijfplaatsen en paarplaatsen) van vleermuizen door de sloop van de woning zijn niet aan de orde.

Schade aan winterverblijfplaatsen is niet volledig uit te sluiten. Door bovengenoemde maatregelen met betrekking tot het vleermuisvriendelijk slopen na te leven wordt potentiële schade aan vleermuizen zoveel mogelijk voorkomen en wordt een ontheffing op de Flora- en faunawet niet noodzakelijk geacht. In de directe omgeving zijn voldoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig. De functionaliteit van het leefgebied voor de populatie blijft gewaarborgd.

3.2 AANVULLENDE WAARNEMINGEN

Gedurende de zomerrondes is verschillende malen een ransuil overvliegend over de woning waargenomen. Op basis van piepende jongen is het nest aangetroffen in een houtwal tegenover de woning (ruim buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden).

4 CONCLUSIES

4.1 CONSEQUENTIES FLORA- EN FAUNAWET

Door het treffen van mitigerende maatregelen wordt voorkomen dat verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Ffw niet overtreden worden. De functionaliteit van vaste rust- en verblijfplaatsen voor vleermuizen en vogels komen niet in het geding.

Een ontheffing op de Flora en Faunawet wordt daarom niet noodzakelijk geacht.

In paragraaf 4.2 worden de benodigde mitigerende maatregelen voor beschermde soorten nogmaals opgesomd.

4.2 MITIGERENDE MAATREGELEN

Vleermuizen

- Werkzaamheden aan de woning dienen buiten de kwetsbare periode van vleermuizen (dit geval winterrust) te worden uitgevoerd; buiten de periode van 1 november – 1 april.
- Van de hierboven genoemde periode kan worden afgeweken, afhankelijk van de lokale klimatologische en meteorologische omstandigheden. Voorafgaand aan de werkzaamheden dient in overleg met een ecooloog met kennis op het gebied van vleermuizen bepaald te worden of er met de werkzaamheden begonnen kan worden. Voorafgaand aan de eigenlijke werkzaamheden moeten verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt worden zodat ze tijdens de werkzaamheden niet meer in gebruik zullen zijn. De basis van het ongeschikt maken is het verstoren van het microklimaat in de verblijfplaats door het creëren van tocht. Dit kan worden gerealiseerd door gaten van voldoende omvang te creëren onderin de spouwmuur, door daklijsten of een aantal dakpannen te verwijderen of door openingen te creëren in gevelbetimmering.
- De woning dient gefaseerd gesloopt te worden.
- Indien er gedurende de sloop toch vleermuizen worden aangetroffen, dient de sloop direct stilgelegd te worden en dient contact opgenomen te worden met een ecooloog met kennis op het gebied van vleermuizen.

Broedvogels

1. Daarnaast treedt schade op aan een verblijfplaats van de steenuil door het slopen van de schuren. Door twee alternatieve verblijf-/rustplaatsen in de vorm van nestkasten op het perceel op geschikte plekken op te hangen, blijft de functionaliteit van het leefgebied intact. De nieuwe nestkasten dienen minimaal drie maanden, maar bij voorkeur langer, voorafgaand aan de sloop opgehangen te zijn. Aangezien de sloop buiten het broedseizoen dient te geschieden, kunnen de kasten het beste opgehangen worden in de maanden september tot en met november.

De functionaliteit van het leefgebied van boerenwaluw zal niet verloren gaan door de sloop van de paardenstal. In de directe omgeving zijn verschillende boerderijen aanwezig waar de soort kan broeden. Daarnaast wordt er een nieuwe paardenstal gebouwd waar de dieren vervolgens terecht kunnen (mits deze toegankelijk blijft voor boerenwaluw).

2. Om negatieve effecten ten aanzien van broedvogels (alle broedvogels waaronder boerenwaluw) te voorkomen, dienen de werkzaamheden uitgevoerd te worden **buiten het broedseizoen** van de aanwezige soorten. Het broedseizoen valt voor de meeste soorten in de periode van half maart tot half juli. Voor het broedseizoen wordt echter geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet; van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

5 BRONNEN

De Jong, V., 2013. Quick scan beschermde natuur. Kanaalpark Rosmalen. Toetsing aan de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet 1998. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Dienst Regelingen, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten.

BIJLAGE 1 INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van dier- en plantensoorten in Nederland. Het uitgangspunt van de wet is dat **schadelijke effecten op beschermde soorten in principe verboden zijn**, tenzij uitdrukkelijk toegestaan: het “*nee, tenzij*”-principe.

Onder bepaalde voorwaarden kan op grond van artikel 75 ontheffing worden verleend voor overtreding van de verbodsbepalingen van de Ffw (zie Kader 1). Deze ontheffingen worden slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Kader 1. Algemene verbodsbepalingen Ffw

De algemene verbodsbepalingen zijn opgenomen in de artikelen 8 t/m 13.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Artikel 13

Het is verboden planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort te koop te vragen, te kopen of te verwerven, ten verkoop voorhanden of in voorraad te hebben, te verkopen of ten verkoop aan te bieden, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, te huren of te verhuren, te ruilen of in ruil aan te bieden, uit te wisselen of tentoon te stellen voor handelsdoeleinden, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.

OMGANG MET DE FLORA- EN FAUNAWET BIJ RUIMTELIJKE INGREPEN

Voor uitvoering van ruimtelijke ingrepen in een gebied met beschermde soorten zijn er twee mogelijkheden:

1. Voorkom overtreding van de Ffw door middel van mitigerende maatregelen
2. Vraag ontheffing Ffw aan

1. Voorkom overtreding van de Ffw door middel van mitigerende maatregelen

Overtreding van de Ffw kan worden voorkomen door mitigerende maatregelen te treffen, waarmee negatieve gevolgen van de activiteit voorkomen worden. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van aanwezige beschermde soorten. Het betreft hier de functies van het leefgebied die ervoor zorgen een soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld behoud van migratieroutes en foerageergebied. Veiligstellen ervan kan betekenen dat mogelijk geen ontheffing meer nodig is. Om hiervan zeker te zijn kan vooraf goedkeuring gevraagd worden aan Dienst Regelingen.

Voor het verkrijgen van een goedkeuring dient rekening gehouden te worden met een looptijd die overeenkomt met een ontheffingsaanvraag.

2. Vraag ontheffing Ffw aan

Voor activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* wordt bij toetsing aan de Ffw onderscheid gemaakt in drie beschermingsregimes. In Bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de indeling van beschermde dier- en plantensoorten in deze beschermingsregimes.

tabel 1. Algemene soorten

In geval van activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*, geldt bij overtreding van artikelen 8 t/m 13 van de Ffw ten aanzien van soorten uit tabel 1 een vrijstelling van ontheffing.

tabel 2. Overige soorten

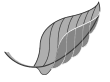
In geval van activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*, geldt ten aanzien van soorten uit tabel 2 eveneens een vrijstelling van ontheffing, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Is er geen goedgekeurde gedragscode, dan is bij overtreding van verbodsbepalingen een ontheffing noodzakelijk. Een aanvraag wordt beoordeeld middels de **lichte toets**:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven. Om schade te voorkomen worden mitigerende maatregelen voorgeschreven.

tabel 3. Streng beschermde soorten

Bij schade aan soorten uit tabel 3 is altijd een ontheffing op de Ffw nodig. In dit geval is de **uitgebreide toets** van toepassing:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven;
- Er is geen minder schadelijk alternatief voor de voorgenomen activiteit;
- De activiteit voldoet aan een volgend belang:
 - o *Bijlage 1 soorten*: Ontheffing wordt aangevraagd op grond van een belang uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (bijv. ruimtelijke inrichting of ontwikkeling).

- o *Bijlage IV soorten Habitatrichtlijn*: Ontheffing wordt aangevraagd op grond van een belang uit de Habitatrichtlijn:
 - Bescherming van flora en fauna.
 - Volksgezondheid of openbare veiligheid.
 - Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.
- In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen. Hiertoe dient de aanvrager actief op te treden om alle mogelijke schade aan de soort te voorkomen.

Vogels

Bij bescherming van vogelnesten wordt onderscheid gemaakt tussen nesten die jaarrond zijn beschermd en nesten die alleen tijdens het broedseizoen zijn beschermd.

Bescherming vogelnesten tijdens broedseizoen

Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Ffw onder de definitie 'nest', en zijn beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Het verstoren van broedende vogels en hun nesten tijdens de broedtijd is verboden.

Bescherming vogelnesten buiten broedseizoen

Een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze soorten zijn met ingang van september 2009 opgenomen op de *aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten* (Dienst Regelingen 2009). De soorten van deze lijst zijn opgenomen in Tabel 1. De nesten van deze soorten zijn, voor zover niet permanent verlaten, jaarrond beschermd. Bij jaarrond beschermde nesten worden de volgende categorieën onderscheiden:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk, buizerd en ransuil).

Als aanvulling op de aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten is een aantal vogelsoorten opgenomen met niet jaarrond beschermde nesten. Deze soorten vallen onder categorie 5 (zie ook Tabel 2):

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Deze categorie 5-soorten vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd. Categorie 5-soorten zijn namelijk wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Tabel 1. Lijst jaarrond beschermde vogelnesten.

SOORT	KOLONIE-BROEDER	AANWEZIG IN BEBOUWDE OMGEVING	AANWEZIG IN NATUURGEBIED	CATEGORIE VASTE NESTEN
Boomvalk	nee	nee	ja	4
Buizerd	nee	nee	ja	4
Gierzwaluw	nee	ja	nee	2
Grote gele kwikstaart	nee	nee	ja	3
Havik	nee	nee	ja	4
Huismus	ja	ja	nee	2
Kerkuil	nee	ja	nee	3
Oehoe	nee	nee	ja	3
Ooievaar	nee	ja	nee	3
Ransuil	nee	nee	ja	4
Roek	ja	ja	nee	2
Slechtvalk	nee	ja	ja	3
Sperwer	nee	nee	ja	4
Steenuil	nee	ja	nee	1
Wespendief	nee	nee	ja	4
Zwarte wouw	nee	nee	ja	4

Tabel 2. Vogelsoorten van categorie 5: voor deze soorten is inventarisatie wenselijk.

Blauwe reiger	Grauwe vliegenvanger	Raaf
Boerenwaluw	Groene specht	Ruigpootuil
Bonte vliegenvanger	Grote bonte specht	Spreeuw
Boomklever	Hop	Tapuit
Boomkruiper	Huiswaluw	Torenvalk
Bosuil	IJsvogel	Zeearend
Brilduiker	Kleine bonte specht	Zwarte kraai
Draaihals	Kleine vliegenvanger	Zwarte mees
Eidereend	Koolmees	Zwarte roodstaart
Ekster	Kortsnavelboomkruiper	Zwarte specht
Gekraagde roodstaart	Oeverwaluw	
Glanskop	Pimpelmees	

Omgevingscheck

Als een jaarrond beschermd nest zal verdwijnen door een ingreep is altijd een omgevingscheck nodig. Een deskundige moet dan vaststellen of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Als dat niet het geval is, dient voor zover mogelijk een alternatief nest te worden aangeboden. Is dat ook niet mogelijk, dan moet ontheffing worden aangevraagd. Houd er in dat geval rekening mee dat ontheffing alleen mogelijk is met een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn, te weten:

- Bescherming van flora en fauna
- Veiligheid van het luchtverkeer
- Volksgezondheid of openbare veiligheid

Op basis van de belangen 'dwingende redenen van groot openbaar belang' en 'uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen' kan met ingang van september 2009 geen ontheffing meer worden aangevraagd.

ALGEMENE ZORGPLICHT

In de Ffw is een zorgplicht opgenomen:

- *artikel 2, lid 1:* Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
- *artikel 2, lid 2:* De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterweg te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken).
- *artikel 10:* Indien wordt gehandeld overeenkomstig de zorgplicht, dan is van opzettelijk verontrusten van beschermde soorten (zoals bepaald in artikel 10) geen sprake. Een ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 10 is dan niet aan de orde. Vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 10 voor streng beschermde soorten (tabel 3) is voor bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen wettelijk gezien niet mogelijk. Het opzettelijk verontrusten van soorten ten behoeve van bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen is dus niet toegestaan.

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dienen dieren en planten zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te worden verplaatst, teneinde schade aan deze soorten zo veel mogelijk te voorkomen.

VANGEN EN VERPLAATSEN VAN SOORTEN

Als u voor het uitvoeren van uw mitigerende maatregelen dieren moet vangen en verplaatsen is dat geen overtreding van de artikelen 9 en 13 van de Ffw. U heeft daarvoor geen ontheffing nodig. Het is namelijk niet uw bedoeling de dieren (definitief) aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarenszone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Voorwaarde is dat u de soorten in één keer verplaatst, zonder

onnodig oponthoud. Dit geldt voor alle beschermde planten en dieren, maar uitdrukkelijk niet voor vleermuizen, muizen en vogels i.v.m. de stressgevoeligheid van deze dieren. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van planten of dieren heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

ZORGVULDIG HANDELEN

In gedragscodes en in ontheffingsaanvragen in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling waarbij het gaat om soorten van tabel 3, dient *zorgvuldig gehandeld* te worden. Zorgvuldig handelen gaat verder dan de hiervoor genoemde *algemene zorgplicht*, die een algemeen beschaafd en fatsoenlijk handelen inhoudt. Zorgvuldig handelen houdt in dat er geen wezenlijke invloed is op beschermde soorten en dat schade zoveel mogelijk wordt voorkomen. Hiertoe dient de aanvrager actief te handelen. Activiteiten die te bestempelen zijn als zorgvuldig handelen zijn mitigerende en compenserende maatregelen.

BIJLAGE 2 BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET

Tabel 1: Algemene soorten

Zoogdieren		veldmuis	Microtus arvalis	Slakken	
aardmuis	Microtus agrestis	vos	Vulpes vulpes	wijngaardslak	Helix pomatia
bosmuis	Apodemus sylvaticus	wezel	Mustela nivalis		
dwergmuis	Micromys minutus	woelrat	Arvicola terrestris		
bunzing	Mustela putorius			Vaatplanten	
dwergspitsmuis	Sorex minutus	Reptielen en amfibien		aardaker	Lathyrus tuberosus
egel	Erinaceus europeus	bruine kikker	Rana temporaria	akkerklokje	Campanula rapunculoides
gewone bosspitsmuis	Sorex araneus	gewone pad	Bufo bufo	brede wespenorchis	Epipactis helleborine
haas	Lepus europeus	middelste groene kikker)	Rana esculenta	gewone dotterbloem	Caltha palustris palustris
hermelijn	Mustela erminea	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	gewone vogelmelk	Ornithogalum umbellatum
huisspitsmuis	Crocodyria russula	meerkikker	Rana ridibunda	grasklokje	Campanula rotundifolia
konijn	Cryptolagus cuniculus			grote kaardenbol	Dipsacus fullonum
mol	Talpa europea	Mieren		kleine maagdenpalm	Vinca minor
ondergrondse woelmuis	Pitymys subterraneus	behaarde rode bosmier	Formica rufa	knikkende vogelmelk	Ornithogalum nutans
ree	Capreolus capreolus	kale rode bosmier	Formica polyctena	koningsvaren	Osmunda regalis
rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus	stronkmier	Formica truncorum	slanke sleutelbloem	Primula elatior
tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus	zwartrugbosmier	Formica pratensis	zwanebloem	Butomus umbellatus

Tabel 2: Overige soorten

Zoogdieren		kleine wormzeenaald	Nerophis lumbriciformis	grote muggenorchis	Gymnadenia conopsea
damhert	Dama dama	kleine zeenaald	Syngnathus rostellatus	gulden sleutelbloem	Primula veris
edelhart	Cervus elaphus	kleine zilversmelt	Argentina sphyraena	harlekijn	Anacamptis morio
eeekhoorn	Sciurus vulgaris	kleinoogrog	Raja microcellata	herfstschroeforchis	Spiranthes spiralis
grijze zeehond	Halichoerus grypus	kleurige grondel	Pomatoschistus pictus	hondskruid	Anacamptis pyramidalis
grote bosmuis	Apodemus flavicollis	kliplipvis	Ctenolabrus rupestris	honingorchis	Hemerium monorchis
steenmarter	Martes foina	koekoeksrog	Raja naevus	jeneverbes	Juniperus communis
walrus	Odobenus rosmarus	kristalgrondel	Crystallogobius linearis	klein glaskruid	Parietaria judaica
wild zwijn	Sus scrofa	lichtend sprotje	Maurolicus muelleri	kleine keverorchis	Neottia cordata
zadelrob	Phoca groenlandica	lozano's grondel	Pomatoschistus lozanoi	kleine zonnedauw	Drosera intermedia
		maanvis	Mola mola	klokjesgentiaan	Gentiana pneumonanthe
Reptielen en amfibien		makreelgeep	Scomberesox saurus	kluwenklokje	Campanula glomerata
alpenwatersalamander	Mesotriton alpestris	marmelgrondel	Proterorhinus marmoratus	koraalwortel	Corallorhiza trifida
levendbarende hagedis	Zootoca vivipara	murray's zeedonderpad	Triglops murrayi	kruisbladgentiaan	Gentiana cruciata
soepchildpad	Chelonia mydas	noorse grondel	Pomatoschistus norvegicus	lange ereprijs	Veronica longifolia
		noorse meun	Ciliata septentrionalis	lange zonnedauw	Drosera anglica
Dagvlinders		ombervis	Argyrosomus regius	mannetjesorchis	Orchis mascula
moerasparelmoervlinder	Euphydryas aurinia	paganelgrondel	Gobius paganellus	maretak	Viscum album
vals heideblauwtje	Lycaeides idas	parelvis	Echiodon drummondii	moeraswespenorchis	Epipactis palustris
		pitvis	Callionymus lyra	muurbloem	Erysimum cheiri
Vissen (zoetwater)		rasterpitvis	Callionymus reticulatus	parnassia	Parnassia palustris
aal (paling)	Anguilla anguilla	reuzenhaai	Cetorhinus maximus	pijscheefkelk	Arabis hirsuta sagittata
beekdonderpad	Cottus rhenanus	ringelrob	Phoca hispida ssp. hispida	poppenorchis	Orchis anthropophora
kleine modderkruiper	Cobitis taenia	rode zeebrasem	Pagellus bogaraveo	prachtklokje	Campanula persicifolia
meerval	Silurus glanis	schorpioengrondel	Lebetus scorpioides	purperorchis	Orchis purpurea
riverdonderpad	Cottus perifretum	schurftvis	Amoglossus laterna	rapunzelklokje	Campanula rapunculus
witvingrondel	Romanogobio belingi	sidderrug	Torpedo nobiliana	rechte driehoeksvaren	Gymnocarpium robertianum
		slakdolf	Liparis liparis	rietorchis	Dactylorhiza majalis praetermissa
Vissen (zoutwater)		slimprik	Myxine glutinosa	ronde zonnedauw	Drosera rotundifolia
adderzeenaald	Entelurus aequoreus	snipvis	Macroramphosus solcpax	rood bosvogeltje	Campanula trachelium
baillon's lipvis	Crenilabrus bailloui	spaanse makreel	Scomber japonicus	ruig klokje	Ceterach officinarum
blauwe haai	Prionace glauca	spaanse zeebrasem	Pagellus acame	schubvaren	Gentiana amarella
blauwekeeltje	Helicolenus dactylopterus	sterrog	Raja radiata	slanke gentiaan	Orchis militaris
blonde rog	Raja brachyura	trekkervis	Balistes carolinensis	soldaatje	Cirsium dissectum
bokvis	Boops boops	trompetterzeenaald	Syngnathus typhle	spaanse ruiter	Caltha palustris araneosa
botervis	Pholis gunnulus	vierdradige meun	Rhinonemus cimbrius	spindotterbloem	Dianthus deltoideus
braam	Brama brama	vorskwab	Raniceps raninus	steenanjel	Asplenium trichomanes
brakwatergrondel	Pomatoschistus microps	zee-engel	Squatina squatina	steenbreekvaren	Primula vulgaris
dikkopje	Pomatoschistus minutus	zeepaardje	Hippocampus ramulosus	stengellose sleutelbloem	Hieracium amplexicaule
dikrugtong	Microchirus variegatus	zeestekelbaars	Spinachia spinachia	stengelomvattend havikskruid	Catapodium rigidum
driedradige meun	Gaidropsurus vulgaris	zuignapvis	Diplecogaster bimaculata	stijf hardgras	Asplenium scolopendrium
dwergbol	Trisopterus minutus	zwaardvis	Xiphias gladius	tongvaren	Arnica montana
dwergbot	Phrynorhombus norvegicus	zwarte grondel	Gobius niger	valkruid	Hammarbya paludosa
engelse poon	Aspitriglia cuculus	zwarte haai	Dalatias licha	veenmosorchis	Gentianella campestris
evervis	Capros aper	zwarte vis	Centrolophus niger	veldgentiaan	Salvia pratensis
franse tong	Solea lascaris	zwartoglipvis	Symphodus melops	veldsalle	Dactylorhiza incarnata
gaffelmakreel	Trachinotus ovatus			vleeskleurige orchis	Ophrys insectifera
gehoorde slimpvis	Parablennius gattorugine	Vaatplanten		vliegenorchis	Neottia nidus-avis
gemarmerde sidderrug	Torpedo marmorata	aangebrande orchis	Neotinea ustulata	vogelnestje	Adonis vernalis
gestreepte bokvis	Sarpa salpa	aapjesorchis	Orchis simia	voorjaarsadonis	Anacamptis coriophora
gestreepte lipvis	Labrus bimaculatus	beenbreek	Narthecium ossifragum	wantsenorchis	Menyanthes trifoliata
gestreepte poon	Trigloporus lastoviza	bergeklokje	Campanula rhomboidalis	watervriestad	Campanula patula
gevekte gladde haai	Mustelus asterias	bergnachtorchis	Platanthera montana	weideklokje	

gevekte griet	Zeugopterus punctatus	bijenorchis	Ophrys apifera	welriekende nachtorchis	Platanthera bifolia
gevekte lipvis	Labrus bergylta	blaasvaren	Cystopteris fragilis	wilde gagele	Myrica gale
gevekte pitvis	Callionymus maculatus	blauwe zeedistel	Eryngium maritimum	wilde herfsttijloos	Colchicum autumnale
glasgrondel	Aphia minuta	bleek bosvogeltje	Cephalanthera damasonium	wilde kievitsbloem	Fritillaria meleagris
golfrog	Raja undulata	bokkenorchis	Himantoglossum hircinum	wilde marjolein	Origanum vulgare
goudharder	Liza aurata	bosorchis	Dactylorhiza maculata fuchsii	wit bosvogeltje	Cephalanthera longifolia
groene zeedonderpad	Taurulus bubalis	brede orchis	Dactylorhiza majalis majalis	witte muggenorchis	Pseudorchis albida
groenlandse haai	Somniosus microcephalus	bruinrode wespenorchis	Epipactis atrorubens	zinkviooltje	Viola lutea calaminaria
grote koomaarvis	Atherina presbyter	daslook	Allium ursinum	zomeradonis	Adonis aestivalis
grote zeenaald	Syngnathus acus	dennenorchis	Goodyera repens	zomerkllokje	Leucocjum aestivum
harnasmannetje	Agonus cataphractus	duitse gentiaan	Gentianella germanica	zwartsteel	Asplenium adiantum-nigrum
hondshaai	Scyliorhinus canicula	fran-jentiaan	Gentianella ciliata		
ijlandse bandvis	Lumpenus lampretaeformis	geelgroene wespenorchis	Epipactis muelleri	Kevers	
kathaai	Scyliorhinus stellaris	gele helmblom	Pseudofumaria lutea	vliegend hert	Lucanus cervus
klapmuts	Cystophora cristata	gevekte orchis	Dactylorhiza maculata maculata	Kreeftachtigen	
kleine pieterman	Echiichthys vipera	groene nachtorchis	Dactylorhiza viridis	rivierkreeft	Astacus astacus
kleine roodbaars	Sebastes viviparus	groensteel	Asplenium viride		
kleine slakdolf	Liparis montagui	grote keverorchis	Neottia ovata		

Tabel 3: Soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB

Bijlage 1 AMvB		bechstein's vleermuis	Myotis bechsteinii	geelbuikvuurpad	Bombina variegata
Zoogdieren		bever	Castor fiber	gladde slang	Coronella austriacus
das	Meles meles	bosvleermuis	Nyctalus leisleri	heikikker	Rana arvalis
boomarter	Martes martes	brandt's vleermuis	Myotis brandtii	kamsalamander	Triturus cristatus
eikelmuis	Elomys quercinus	bruinvis	Phocoena phocoena	kemp's zeeschildpad	Lepidochelys kempii
gewone zeehond	Phoca vitulina	bultrug	Megaptera novaeangliae	knoflookpad	Pelobates fuscus
veldspitsmuis	Crocidura leucodon	butskop (hille)	Hyperoodon ampullatus	lederschildpad	Dermochelys coriacea
waterspitsmuis	Neomys fodiens	dwergrpotvis	Kogia breviceps	muurhagedis	Podarcis muralis
		dwergrvinvis	Balaenoptera acutorostrata	poelkikker	Rana lessonae
Reptielen en amfibien		euraziatische lynx	Lynx lynx	rugstreeppad	Bufo calamita
adder	Vipera berus	fran-jestaart	Myotis nattereri	vroedmeesterpad	Alytes obstetricans
hazeworm	Anguis fragilis	gestreepte dolfin	Stenella coeruleoalba	zandhagedis	Lacerta agilis
ringslang	Natrix natrix	gewone dolfin	Delphinus delphis		
vinpootsalamander	Lissotriton helveticus	gewone dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus	Dagvlinders	
vuursalamander	Salamandra salamandra	gewone grootoorvleermuis	gewone grootoorvleermuis	apollolvinder	Parnassius apollo
		gewone spitsdolfijn	Mesoplodon bidens	boszandoog	Lopinga achine
Vissen		gewone vinvis	Balaenoptera physalus	donker pimperlblauwtje	Maculinea nausithous
beekprik	Lampetra planeri	griend	Globicephala melas	grote vuurvinder	Lycena dispar
bittervoorn	Rhodeus amarus	grijze dolfin	Grampus griseus	pimperlblauwtje	Maculinea teleius
elrits	Phoxinus phoxinus	grijze grootoorvleermuis	Plecotus austriacus	tijmblauwtje	Maculinea arion
gestippelde alver	Alburnoides bipunctatus	grote hoefijzerneus	Rhinolophus ferrumequinum	zilverstreephooibeestje	Coenonympha hero
grote modderkruiper	Misgurnus fossilis	grote rosse vleermuis	Nyctalus lasiopterus		
rivierprik	Lampetra fluviatilis	hamster	Cricetus cricetus	Libellen	
		hazelmuis	Musccardinus avellani	bronslibel	Oxygastra curtisii
Dagvlinders		ingekorven vleermuis	Myotis emarginatus	gaffellibel	Ophiogomphus cecilia
bruin dikkopje	Erynnis tages	kleine dwergvleermuis	Pipistrellus pygmaeus	gevekte witsnuitlibel	Leucorhinia pectoralis
dwergrblauwtje	Cupido minimus	kleine hoefijzerneus	Rhinolophus hipposideros	groene glazenmaker	Aeshna viridis
dwergrdikkopje	Thymelicus acteon	kleine zwaardwalvis	Pseudorca crassidens	noordse winterjuffer	Sympecma paedisca
groot geaderd witje	Aporia crataegi	laatvlieger	Eptesicus serotinus	oostelijke witsnuitlibel	Leucorhinia albifrons
grote ijsvogelvinder	Limenitis populi	meervleermuis	Myotis dasycneme	rivierrombout	Stylurus flavipes
heideblauwtje	Plebejus argus	mopsvleermuis	Barbastella barbastellus	sierlijke witsnuitlibel	Leucorhinia caudalis
iepepage	Strymonidia w-album	narwal	Monodon monoceros		
kalkgraslanddikkopje	Spialia sertorius	noordse vinvis	Balaenoptera borealis	Vissen	
keizersmantel	Argynnis paphia	noordse vleermuis	Eptesicus nilssonii ssp. nilssonii	houting	Conegonus oxyrhynchus
klaverblauwtje	Cyaniris semiargus	noordse woelmuis	Microtus oeconomus	steur	Acipenser sturio
purperstreepparemoervlinder	Brenthis ino	orca	Orcinus orca	Vaatplanten	
rode vuurvinder	Lycena hippothoe	otter	Lutra lutra	drijvende waterweegbree	Luronium natans
rouwmantel	Nymphalis antiopa	potvis	Physeter catodon	groenknolorchis	Liparis loeselii
tweekleurig hooibeestje	Coenonympha arcania	rosse vleermuis	Nyctalus noctula	kruipend moerasscherm	Apium repens
veenbesparemoervlinder	Bolonia aquilonis	ruige dwergvleermuis	Pipistrellus nathusii	zomerschroeforchis	Spiranthes aestivalis
veen-hooibeestje	Coenonympha tullia	tuimelaar	Tursiops truncatus		
velddparemoervlinder	Melitaea cinxia	tweekleurige vleermuis	Vespertilio murinus	Kevers	
woudparemoervlinder	Melitaea diamina	vale vleermuis	Myotis myotis	brede geelrandwaterroofkever	Dytiscus latissimus
zilvervlek	Boloria euphrosyne	watervleermuis	Myotis daubentonii	gestreepte waterroofkever	Graphoderus bilineatus
		wilde kat	Felis silvestris	heldenbok	Cerambyx cerdo
Vaatplanten		witflankdolfijn	Lagenorhynchus acutus	juchtleerkever	Osmoderma eremita
groot zee gras	Zostera marina	witsnuitdolfijn	Lagenorhynchus albirostris		
Bijlage IV HR		Reptielen en amfibien		Weekdieren	
Zoogdieren		boomkikker	Hyla arborea	bataafse stroommossel	Unio crassus
baardvleermuis	Myotis mystacinus	dikkopschildpad	Caretta caretta	platte schijfthoren	Anisus vortliculus

